

BIULETYN OGRODÓW BOTANICZNYCH
NR 2, 1971

WANDA WRÓBEL-STERMIŃSKA
Ogród Botaniczny UJ

PROFESOR DR WŁADYSŁAW SZAFER
1886—1970

W dniu 16 listopada 1970 roku zmarł w Krakowie nestor botaniki polskiej em. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego — dr Władysław Szafer.

Profesor Szafer urodził się w Sosnowcu; szkołę średnią ukończył w Rzeszowie w roku 1905, po czym rozpoczął studia botaniczne na Uniwersytecie Wiedeńskim pod kierunkiem profesorów: Wettsteina, Wiesnera, Schiffnera i in. W roku 1910 uzyskał stopień doktora na Uniwersytecie Lwowskim u prof. dra M. Raciborskiego. W następnych dwu latach odbył specjalistyczne studia w Wiedniu z zakresu botaniki leśnej i anatomii drewna, oraz w Monachium z gleboznawstwa. Po powrocie do Lwowa w latach 1912—1914 pełnił obowiązki profesora botaniki w Wyższej Szkole Lasowej. W okresie pierwszej wojny światowej służył w wojsku jako bakteriolog.

Po śmierci prof. Mariana Raciborskiego w roku 1917 objął Katedrę Botaniki na Uniwersytecie Jagiellońskim. Równocześnie został dyrektorem Ogrodu Botanicznego UJ. Przez okres prawie pół wieku profesor Szafer był energicznym i nadzwyczaj

czynnym włodarzem tego zakładu. Wysoko oceniał rolę ogrodów botanicznych w nauczaniu botaniki, popularyzacji wiedzy o roślinach wśród młodzieży i społeczeństwa, dlatego starał się o podniesienie Krakowskiego Ogrodu Botanicznego do wysokiej rangi. Dbał o stronę naukową Ogrodu jak również o dekoracyjną. Powiększył blisko 3-krotnie powierzchnię Ogrodu, starając się o przydzielenie do niego sąsiadujących parceli. Wybudował osiem szklarni wraz z palmiarnią, do których przeniósł cenne zbiory roślin tropikalnych pozostałych z czasów Warszewicza, wzbogacając je nowymi nabytkami (m. in. kolekcją storczyków z Brazylii). Przeniósł i powiększył dział roślin leczniczych; stworzył kolekcje geograficzne (Ameryki Półn., Azji).

Dbając o piękno Ogrodu Profesor Szafer wprowadził liczne rabaty i klomby oraz kolekcję ozdobnych krzewów rodzaju: *Berberis*, *Cornus*, *Cotoneaster*, *Rosa* i in. Z Jego inicjatywy wybudowano wapienne murki oporowe pokryte roślinnością skalną oraz duże alpinarium usytuowane na przylączyonej w roku 1959 do Ogrodu parceli. Niepowtarzalnym elementem dekoracyjnym jest aleja utworzona z licznych gatunków rodzajów *Juniperus* i *Taxus*, oraz duże grupy *Rhododendron flavum* oraz jego mieszańców. Pozostawił w Ogrodzie wiele żywych pomników w postaci drzew i krzewów. Obecny układ i wygląd Ogrodu Botanicznego jest wielkim dziełem Profesora, przy którego realizacji musiał niekiedy pokonywać duże trudności.

Należy podkreślić, że chociaż Ogród Botaniczny nie był ani jedynym, ani najważniejszym miejscem działalności profesora Szafera, to jednak odgrywał w Jego życiu szczególną rolę, do ostatnich dni swojego życia interesował się nim. Dzień pracy Profesora rozpoczynał się w Ogrodzie, gdzie przy porannym obchodzie wydawał osobście polecenia dotyczące prac. Na terenie Ogrodu egzaminował chętnie studentów, spotykał się z młodzieżą, oprowadzał gości i miewał prelekcje.

Profesor Szafer będąc dyrektorem Ogrodu Botanicznego kierował równocześnie Zakładem Systematyki i Geografii Roślin UJ, Zakładem Ochrony Przyrody i Instytutem Botaniki PAN. Był doskonałym wykładowcą, mówił pięknie, żywo i swobodnie przykuwając uwagę słuchaczy. Posiadał niezwykły dar wymowy i łatwość pisania, co odegrało ogromną rolę w Jego działalności popularyzatorskiej. Szerokiemu społeczeństwu był znany głównie jako niestrudzony obrońca przyrody ojczystej, walczący o każde stare drzewo, każde zwierzę czy kamień.

W świecie nauki profesor Szafer nie miał wielu równych sobie. Ogrom i wartość twórczości naukowej stawia profesora Szafera w pierwszym szeregu najbardziej produktywnych uczonych nie tylko w kraju, ale w literaturze światowej. Pozostawił po sobie ok. 700 prac w tym z dziedziny paleobotaniki 85, ochrony przyrody 340, pozostałe zaś dotyczą głównie biologii, systematyki i geografii roślin.

Na Uniwersytecie Jagiellońskim piastował najwyższe urzędy, posiadał doktoraty *honoris causa* uniwersytetów: Krakowskiego, Lubelskiego i Praskiego oraz najwyższe odznaczenia państwowe.

Zamykając wspomnienie o zmarłym Profesorze można użyć Jego własnych słów: „Prawdziwa wielkość myśli i czynu człowieka nie ginie bowiem z jego śmiercią ani

nie maleje z upływem czasu, lecz trwa, a nawet rośnie w miarę, jak zaciera się i szarzeje obraz przeszłości" (Marian Raciborski. *Obraz Życia, Twórczości Naukowej i Pracy Społecznej*, Warszawa 1948).

LUDMIŁA KARPOWICZOWA

Ogród Botaniczny UW

JAKIE ZADANIA STAJĄ PRZED WSPÓŁCZESNYM OGRODEM BOTANICZNYM?

Zagadnieniu temu poświęcono wiele miejsca w obradach, które odbyły się z okazji uroczystości 150-lecia Ogrodu Botanicznego w Genewie (29 VII — 3 VIII 1968 r.).

Ze względu na to, że nikt z pracowników naszych ogrodów botanicznych nie był w Genewie, postaram się krótko zrelacjonować najistotniejsze dla nas wypowiedzi szeregu wybitnych botaników.

Pominę tu wiele interesujących referatów, poświęconych chociażby historii Genewskiego Ogrodu Botanicznego itp., wspomnieć jednak muszę o inauguracyjnym przemówieniu G. Taylora, w którym ten wielce zasłużony dyrektor Ogrodów Królewskich w Kew powiedział między innymi, że podobnie jak wszystkie inne ogrody botaniczne — Ogród w Kew przeżywał okresy wspaniałego rozwoju i upadku, wychodził jednak z walk zwycięsko, podejmując — obok tradycyjnych a zawsze aktualnych zadań — nowe obowiązki. Obok celów naukowych, zdaniem Taylora, ogrody botaniczne powinny służyć celom dydaktycznym, będąc równocześnie miejscem godziwego wypoczynku dla zwiedzających.

Zdaniem mówcy kolekcje roślinne powinny być tak kompletowane, by rośliny w nich gromadzone mogły dostosować się do miejscowych warunków bytowania i by tworzyły właściwe ugrupowania ekologiczne. Rozbudowywanie, natomiast, działów roślin leczniczych, przemysłowych, ozdobnych itp. roślin użytkowych — powinny przejąć specjalne stacje doświadczalne.

W swym interesującym referacie na temat — czy ogród botaniczny ma być stacją doświadczalną — H. R. Fletcher, dyrektor pod wieloma względami wzorcowego Ogrodu Botanicznego w Edynburgu, wypowiada opinię, iż — ogólnie rzecz biorąc — zadania ogrodów botanicznych zasadniczo są inne niż eksperymentowanie na szeroką skalę, celem uzyskania coraz to nowych odmian, mających np. duże znaczenie gospodarcze. Temu celowi służą i służyć powinny duże doświadczalne zakłady ogrodnicze, rozporządzające odpowiednią ku temu powierzchnią, wieloosobowym, wysokokwalifikowanym personelem i wystarczającymi zasobami finansowymi. Nie wyklucza to oczywiście podejmowania w sprzyjających warunkach tego typu prac doświadczalnych w ogrodach botanicznych, które jednak tym samym nie staną się właściwie pojętymi stacjami doświadczalnymi.